Vreugde en drama op de Campo

De Tijd - 25 Jun. 2005
Pagina 16

(tijd) - Elke zomer lopen op 2 juli en 16 augustus tien renpaarden drie ronden op de Piazza del Campo in Siena. Hooguit negentig seconden duurt de strijd. Jockeys, gehuld in de kleuren van tien stadswijken, berijden de ongezadelde paarden. De zegevierende wijk krijgt een banier die, net als de wedstrijd, 'Palio' heet. Volgende week wordt de eerste editie van 2005 gelopen. Wij kregen vorig jaar de kans de Palio in augustus bij te wonen.

Op de Piazza del Campo in Siena heerst die 16de augustus om 8 uur 's ochtends een gezellige drukte. Aan de buitenkant van het mooiste middeleeuwse plein van Italië ligt sinds een week een stevige laag aangestampte aarde. Als de uitspraak 'C'è terra in Piazza' over de tongen gaat, voelen de Siënezen de spanning voor de Palio opkomen. Werkmannen spuiten water op de piste en politieagenten houden een oogje in het zeil. De omvang van het plein, de schelpachtige vorm en de merkwaardige helling zorgen voor een overweldigend gevoel.

Op 'Il Campo', zoals de Siënezen het plein kortweg noemen, schitteren ook de palazzi, zoals het machtige Palazzo Pubblico, het stadhuis. Voor de paleizen staan nu houten tribunes, waar contradaioli, leden van de contrada's zoals de stadswijken heten, en toeristen straks hun dure zitjes opzoeken. Aan de overzijde, op het hoogste punt, ligt de Fonte Gaia. En dan is er nog de meer dan honderd meter hoge Torre del Mangia.

Hier wordt vanavond de Palio gelopen, de beroemdste en spectaculairste paardenrace van Italië. Die van augustus is ter ere van de Maagd Maria en stamt uit de 13de eeuw. Oorspronkelijk was dat een race door de hele stad. Vandaar de benaming 'Palio Lungo'. Die in juli is ter ere van de Madonna van Provenzano en werd na een wonder in de 17de eeuw ingevoerd.

Elke zomer strijden tien van de zeventien contrada's in juli en/of augustus voor de Palio, een zijden banier met de afbeelding van de Maagd Maria. De zeven niet deelnemende contrada's verschijnen het volgende jaar in dezelfde maand zeker aan de start. De drie resterende wijken worden vijf weken voor de wedstrijd door het lot bepaald. Voor deze editie zijn de deelnemende contrada's Valdimontone (ram), Pantera (panter), Tartuca (schildpad), Selva (neushoorn), Drago (draak), Nicchio (schelp), Leocorno (eenhoorn), Aguila (arend), Bruco (rups) en Oca (Gans).

Vaderstad

'De meeste toeristen die vandaag van de sfeer komen proeven, hebben geen flauw benul wat de Palio is', vertelt Michele Taddei, woordvoerder van de gouverneur van de provincie Siena. 'Zij zien paarden lopen, historische kleren, een kleurrijke stoet, vendelzwaaiers, trommelaars, vlaggen aan de huizen van de stadswijken, mensen met sjaaltjes. Maar de betekenis van dit alles ontgaat hun grotendeels. De Palio is oorlog, intrige, bedrog, eer, emotie.'

'Zonder een 'partito' of afspraak tussen twee bevriende contrada's is een Palio geen Palio', stelt Michele. 'Straks zal niet logischerwijze het snelste paard als eerste over de meet komen. Van tevoren is al beslist wie winnaar of geen winnaar zal zijn. Eigenlijk zijn er maar twee regels: winnen en de anderen niet laten winnen.'

'Om de Palio te begrijpen, is inzicht in de sociale structuur van de stad nodig. De sleutel ligt bij de contrada's. Dat zijn ministaten met een leider of 'capitano', statuten, een uitvoerende macht en duidelijk afgebakende grenzen, die de toeristen vaak niet zien, behalve dan tijdens de periode van de Palio wanneer de vlaggen aan de huizen hangen. Een contrada heeft een symbool, een vlag en specifieke kleuren, maar ook een kerk, een museum en zelfs een socialezekerheidssysteem.'

'Tijdens de Palio tonen de contradaioli hun identiteit', gaat Michele verder. 'De betekenis van de contrada's kan je niet hoog genoeg inschatten. In Siena is men eerst Aquilini, Brucaioloi of Nicchiaioli. Een kind wordt niet in Siena, maar in een contrada geboren. De solidariteit binnen de wijk, tussen arm en rijk, rechts en links, adel en gewone mensen, is grenzeloos. Het geld komt van alle burgers, volgens hun financiële mogelijkheden. Uiteraard zijn er rijke en arme contrada's. Sommige collectes kunnen tot 1 miljoen euro opleveren.'

Hoe zit het met de relaties tussen die concurrerende contrada's? 'Nu komen we tot de kern van de Palio', lacht Michele. 'Tot vlak voor de start zijn bevriende contrada's combines tegen andere contrada's aan het smeden. Elke contrada heeft immers bevriende wijken en één vijandige wijk. Alleen de bevriende contrada's kunnen wijzigen. De vijand ligt al eeuwen vast. Drie wijken hebben geen vijanden: Drago, Selva en Onda (golf).'

'Gisteren nog werden gevechten tussen jongeren van Valdimontone en Nicchio gesignaleerd. Tijdens deze dagen is het niet verstandig om in vijandige wijken rond te hangen. Zelfs huwelijken tussen Siënezen van rivaliserende contrada's komen onder spanning te staan. Menige huwelijkspartner neemt tijdelijk zijn of haar intrek bij familie in de contrada van geboorte.'

Michele groet een Siënese journalist, Roberto Rossi. Die woont in Istrice (stekelvarken). Als we vragen wat een niet-deelnemende contrada zoal doet, kijkt hij verwonderd op. 'Tja, wat anders dan coalities maken', zegt hij geïrriteerd. 'In het vooruitzicht van de Palio volgend jaar. Onze vijand Lupa (wolvin) loopt dan ook mee en die mag geenszins winnen. De Palio duurt het hele jaar. Nu al onderhandelen we met de 'fantino' (jockey) voor volgend jaar. Dat gaat er keihard aan toe, want die professionele jockeys, die nooit van Siena zijn, willen geld verdienen. De prijzen liggen tussen 100.000 en 300.000 euro. En je moet goed opletten dat hij zich niet door andere contrada's laat omkopen om niet te winnen.'

gopress

Copyright © 2005 Belga. Alle rechten voorbehouden

Als we de Palio een smerig, opgezet spel noemen, knikt Roberto lichtjes. 'Zo zit het nu al eeuwen in elkaar. Maar combinevorming is niet altijd negatief', oppert hij. 'In augustus 1996 won Bruco, omdat alle andere contrada's dat wilden. Het was veertig jaar geleden dat Bruco nog eens een Palio had gewonnen. Een mooie geste, toch.'

Lot

Een zingende menigte met geel-rode sjaaltjes en een schimmel komen op het plein. 'De contrada Valdimontone', roept Michele. In het programmaboekje lezen we dat de negenjarige Zilata Usa vanavond de kleuren van deze contrada zal verdedigen. Dat paard heeft hier al vier keer gelopen, maar nog nooit gewonnen.

Michele legt uit hoe de paarden worden gekozen. 'De Palio duurt vier dagen en veel wordt door het lot bepaald. Drie dagen geleden, op 13 augustus, presenteerden paardenfokkers uit de streek hun beste renpaarden, een dertigtal. Die namen deel aan oefensessies, met jockeys gekleed in wit-zwarte kleren, de kleuren van Siena. Op basis van die oefenrondjes, telkens met vijf à zes paarden, kiezen de tien capitani tien paarden.'

'In die selectie zitten echter niet alleen goede paarden. Capitani kiezen ook 'brocco's' (stuntels) in de hoop dat vijandige wijken ermee opgezadeld zitten.' De paarden worden immers door loting, voor het stadhuis, aan de contrada's toegewezen. Dat gaat met hysterische taferelen gepaard. Trekt een contrada een 'cavallo bono', dan zijn de bewoners door het dolle heen. Wordt een brocco geloot, dan is de wanhoop nabij.

Eens toegewezen vertoeft het paard in de officiële stal van de wijk. De voor veel geld geëngageerde jockey kan de ultieme voorbereidingen treffen. Dat gebeurt onder meer tijdens zes oefenwedstrijden of 'prova's', drie dagen voor en op de ochtend van de Palio. Ideale momenten voor toeristen om gratis een glimp van die magische Palio op te vangen.

Het is inmiddels 9 uur. Politieagenten sluiten de piste af. Even later verschijnen de tien paarden. 'Het spel van kat en muis is begonnen', lacht Michele. 'Niet alle jockeys zijn die van vanavond. Contradaioli en neutrale toeschouwers worden in de maling genomen.' De start verloopt zoals bij de echte race. We merken onmiddellijk dat niet voluit wordt gegaan. Michele: 'Kijk naar de contrada's. Ze houden hun fantino scherp in de gaten. Vooral wanneer die voor de start contact met andere jockeys zoekt. Maar ook om te zien of hij niet te veel risico's neemt.'

De laatste oefenwedstrijd zit erop. Paard en contradaleden zoeken een weg naar hun wijk zonder een vijandige contrada te betreden. De onderhandelingen of partiti kunnen opnieuw beginnen. Michele trekt met ons de stad in. In de autovrije kern van Siena is het nu op de koppen lopen.

Roberto Rossi heeft inmiddels nieuws: er is een contrada die op enkele uren van de Palio nog altijd geen jockey heeft. Tijdens de oefenraces werden enkele kandidaten uitgeprobeerd. De onderhandelingen lopen moeizaam. 'Geen nood', zegt Roberto die de naam van de wijk niet wil verklappen. 'De officiële voorstelling bij de burgemeester is pas deze namiddag en dan is alles in kannen en kruiken.'

Roberto wenkt ons om te volgen. In geen tijd zitten we in Bruco, ten noorden van de Campo. Hier is nauwelijks volk in de straten, in tegenstelling tot de omgeving van de Campo. Jongeren kijken ons argwanend aan. We komen net op tijd in de wijkkerk aan om de wijding van paard en jockey bij te wonen. 'Toeristen zijn hier welkom', fluistert Roberto, 'maar worden scherp in het oog gehouden.' De contradapriester houdt de kop van het paard vast en spreekt de zegening uit. Hij eindigt met de woorden: 'Ga en keer als overwinnaar terug.'

Tartuca

Het is 16 uur. De klokken van de Torre del Mangia luiden, om de mensen te verwittigen dat het spektakel begint. Tot 19 uur zal dat klokkenspel duren! De dure tribuneplaatsen - je betaalt algauw 250 euro - worden mondjesmaat ingenomen. Ook het plein in het midden loopt vol. Tot 19 uur kunnen toeschouwers, gratis, langs de Via Giovanni Dupre, een zijstraat langs het stadhuis, op de Campo. Maar dan moeten ze wel eerst in die straat geraken en dan uren in de hitte aanschuiven.

Luid gejuich en applaus weerklinken als de eerste figuranten van de kleurrijke 'corteo storico' (historische stoet) na een tocht door de smalle straten op de Campo verschijnen. Als laatste groep komen anderhalf uur later de contradadelegaties. De leden dragen middeleeuwse kostuums met de emblemen en de kleuren van hun wijk. Vóór een centrale ridderfiguur lopen vendelzwaaiers, daarachter komen de trommelaars. Bij de contrada's die aan de Palio deelnemen, stappen ook de jockey en het renpaard mee. Een wagen getrokken door vier ossen sluit de stoet af. Daarop staat de Palio of zijden banier.

Het is 19 uur. De zon is weg. Boven de palazzi hangt een rode gloed. De klokken zwijgen. De Palio wordt aan de jury getoond. Alle contradaioli zwaaien met hun sjaaltjes naar de zo begeerde banier. Het plein wordt afgesloten en de piste een laatste maal schoongeveegd. Op de Campo bevinden zich 50.000 mensen. De startkoorden worden aangespannen. Op de binnenkoer van het stadhuis maken de jockeys zich klaar. De capitano omhelst zijn fantino een wenst hem geluk, ook al twijfelt hij aan diens loyauteit.

Enkele ogenblikken nadat de startleider 'a cavallo' heeft geroepen, komen de paarden tevoorschijn. Een hels lawaai vult het plein. De jockeys dragen een helm en hebben een zweep. 'Niet alleen om het paard aan te porren, maar ook om op de andere jockeys te slaan', roept Michele. Paard en fantino begroeten hun contrada en stappen naar de startkoorden. Het wordt indrukwekkend stil.

De startprocedure kan beginnen. De startorde is door het lot bepaald. De paarden worden afgeroepen en gaan een na een tussen twee opgespannen koorden staan. Als het laatste paard, dat van Nicchio, in de koorden komt, begint de race. De eerste keer gaat het dier er niet in, waardoor de start mislukt. De paarden verlaten de koorden, draaien rond en de jockeys discussiëren hevig. Ondertussen hebben de contradaioli alleen oog voor hun jockey. Zal hij loyaal blijven? Of heeft hij zich laten omkopen?

Pas bij de vierde poging vallen de koorden. De tien renpaarden stuiven weg. 50.000 mensen roepen, tieren, juichen. De jockeys slaan op elkaar. Drie paarden vallen in een bocht en verliezen hun ruiter. 'Een paard zonder jockey kan ook winnen', schreeuwt Michele.

gopress

Copyright © 2005 Belga. Alle rechten voorbehouden

In de tweede ronde smakt het paard Amoroso van Bruco tegen de grond. Het blijft stuiptrekkend liggen. Dertig seconden later wint Tartuca de Palio. Tientallen Tartuchini worden hysterisch, bejubelen hun jockey. Aan de andere kant van het plein wordt Amoroso ter plekke afgemaakt. Een deel van de massa zit een vluchtende jockey achterna, die bedrog zou gepleegd hebben. Drama, emotie, verontwaardiging, vreugde, woede en blijdschap heersen over de Campo.

De Tartuchini trekken met hun trofee - de 51ste! - en met jockey en capitano, achtervolgd door honderden toeristen, naar de Dom om de Maagd Maria te bedanken. Na het Te Deum gaan de Tartuchini naar hun wijk. Daar begint een volksfeest dat maanden zal duren. Slechts in één contrada nog hangen de volgende weken de vlaggen uit: bij de winnaar van de Palio.

Johan DE DONDER

rolff

Copyright © 2005 Mediafin. Alle rechten voorbehouden

Copyright © 2005 Belga. Alle rechten voorbehouden